

NÁZEV/TÉMA: **Cimrmani: Dobyť severního pólu**

Vyučovací předmět: Český jazyk a literatura

Škola: SŠZZE Vyškov

Učitel: Mgr. Vladimíra Dobišová

Třída: 4.A (zdravotnické lyceum)

Časová jednotka: 1 vyučovací hodina

Metody: Brainstorming, Dvojitý zápisník, Poslední slovo patří mně

Uspořádání třídy: klasické, tři řady lavic po dvou žácích

Charakteristika třídy (počet žáků, nadaní žáci, žáci s SPU...): 20 žáků, z toho 2 s dyslexií

Situace (na jakou předešlou látku navazujeme nebo zda se jedná o nové téma): Opakování k maturitě, každou hodinu se žáci setkávají s ukázkou z jednoho děl, které je obsaženo ve školním seznamu – dílo znají dopředu, aby se mohli připravit (charakteristika díla, kontext...). Písemný test následuje po několika hodinách, uzavření celku – autoři a díla určitého období (v tomto případě „česká literatura 20. století“, součástí testu je interpretace/rozběr ukázky).

Kompetence:

kompetence k učení – žák má pozitivní vztah k učení, ovládá různé způsoby práce s textem;

kompetence k řešení problémů – žák porozumí zadání úkolu, na řešení spolupracuje s ostatními;

kommunikativní kompetence – žák se vyjadřuje srozumitelně a přiměřeně situaci, v písemné podobě se vyjadřuje přehledně a jazykově správně, zaznamenává si podstatné myšlenky z textu i projevů jiných lidí;

personální a sociální kompetence – žák reaguje adekvátně na hodnocení svého okolí, zvažuje názory jiných lidí, přispívá k diskusi;

občanské kompetence a kulturní povědomí – žák přijímá zodpovědnost za své jednání, vnímá divadlo Jára Cimrmana jako součást kultury svého národa...

Průřezová témata:

(hodina se dotýká tématu *Občan v demokratické společnosti*, neboť je kladen důraz na komunikaci, slušné vystupování, toleranci při řešení případných konfliktů, respektování jiných názorů, odpovědnost za vlastní práci/výsledky...)

Výstupy:

žák se vhodně prezentuje, argumentuje a obhájí svá stanoviska, vyjadřuje se věcně správně, jasně a srozumitelně;

žák samostatně zpracovává informace;

žák vystihne charakteristické znaky různých literárních textů, posoudí kompozici textu, jeho slovní zásobu a skladbu; debatuje o textu

Cíle: Žáci uvedou hry divadla Jára Cimrmana, typické rysy těchto her (vyhledají příklady v textu) i divadla jako takového.

Potřebný materiál včetně přesného uvedení zdrojů: Ukázka ze hry Dobyť severního pólu (přepis z knihy *To nejlepší ze Smoljaka, Svěráka a Jára Cimrmana*, Knihcentrum 1999, str. 49n), papír, tužka, tabule, fix na tabuli

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Doplňující pomůcky – kniha To nejlepší ze Smoljaka, Svěráka a Jára Cimrmana, vytištěná stránka z internetu o Gustavu Frištenském (z *Encyklopedie města Brna – Profil osobnosti*: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?ac=profil_osobnosti&load...)

EVOKACE: Brainstorming – „Cimrmani“

Žáci píší na tabuli vše, co je napadá v souvislosti s Cimrmany (aniž by nahlíželi do svých domácích příprav) – osoby, hry, místa, typické rysy her...

Na konec společně rozlišují a doplňují informace zapsané na tabuli – hry, filmy (které z nich jsou o Cimrmanovi, které nikoli), herci, místa, typické rysy her...

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU: Dvojitý zápisník – „Yeti“

Žáci mají za úkol podtrhnout v úryvku tři místa typická pro Cimrmany a vyjádřit, který typický „cimrmanovský“ rys představují.

REFLEXE: Poslední slovo patří mně, příp. srovnání se zápisy na tabuli (brainstormingu, jejich doplnění...)

Popis vyhodnocování:**Pedagogická reflexe (co se mi podařilo, co mohu příště udělat jinak, lépe):**

Při **brainstormingu** se žákům podařilo zaplnit celou tabuli, i když zpočátku potřebovali trochu pobídnout (po větě „To mi opravdu chcete říct, že tohle je všechno, co dokážete jako třída dát dohromady?“ se z popsání celé tabule stalo téměř něco jako věc cti, práce je očividně bavila, spolupracovali i na jednotlivých zápisech, např. na pravopisu slova „satira“ – z plně popsané tabule pak měli dobrý pocit, jeden žák dokonce řekl, že „by to chtělo zarámovat“).

Hrubý přepis výsledné podoby (bez opravy pravopisu) přikládám jako přílohu.

Poučení pro příště: osvědčilo se na začátku dohlédnout na zavření domácích příprav (i když to žáky poněkud znejistělo), možná by bylo dobré hned zpočátku před žáky postavit výzvu, zda dokážou popsat celou tabuli, a zdůraznit, že mohou na tabuli napsat *cokoli*, co je napadne v souvislosti s tématem.

Osvědčilo se na konci aktivity zápisy na tabuli „utřídit“. Ukázat na nějaké slovo, např. *Afrika*, zeptat se, jak souvisí s Cimrmany (*hra*), a požádat je, aby na tabuli našli další příklady, popř. uvedli i ty, které na tabuli nejsou – v tomto případě her...

Od jednotlivých jmen herců Divadla Jára Cimrmana jsme se dostali i k typickým znakům složení souboru, od filmu Jára Cimrman ležící spící k historickým osobnostem, se kterými Cimrman údajně spolupracoval – a odtud ke Gustavu Frištenskému ze hry *Dobytí severního pólu* („*Vyprovodil nás vlastně jen Frištenského bratr Gustav. Tento světový šampión v řecko-římském zápase, který v Německu porazil Schichtla, porazil v doma v Kolíně prase a přinesl nám k vlaku bohatou výslužku.*“)

Mrzí mě, že jsem zapoměla na heslo „V+W“, srovnání Cimrmanů s Osvobozeným divadlem (kterému jsme věnovali hodinu asi před třemi týdny) by mohlo být zajímavé, i když časově asi náročné... možná jako domácí úkol, Vennův diagram?

Někteří žáci si – samostatně, o své vůli – dělali během společného třídění poznámky.

Pro **dvojitý zápisník** jsem vybrala ukázkou z úvodního semináře o Cimrmanově objevu yetiho – slovo „Yeti“ se objevilo i při brainstormingu na tabuli, stejně jako „přednášky“ nebo poznámka, že „herci si při přednáškách přidělují tituly“. Toho bylo možné poté využít

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

na začátku **reflexe** – samotná existence odborných přednášek je jedním z nejvýraznějších rysů cimrmanovských her. Další pak ukazovali na konkrétních příkladech z textu.

Jako ukázky charakteristických znaků žáci nejčastěji vybírali rozdíl mezi výškou desetiletého a jedenáctiletého chlapce, zkomolení slov já-ty na yeti, odkaz na Sigmunda Freuda.

Komentář k vybraným ukázkám si zapisovali jen stručně, spoléhali spíše na ústní projev, v němž své myšlenky (v případě potřeby = budou-li mluvit) upřesní.

Poučení pro příště: klást větší důraz na psanou podobu, přesnější vyjadřování myšlenek.

Někteří si ke svým poznámkám během reflexe připisovali postřehy spolužáků nebo skutečný původ slova „yeti“ (předtím strávili určitý čas vymýšlením, jak asi vzniklo skutečně).

K přípravě přikládám:

Příloha č. 1 - texty, s nimiž žáci pracovali (*Text je napsán ve dvou sloupcích – pro úsporu papíru: lze vytisknout oboustranně a pak rozpůlit*)

Příloha č. 2 - ukázky žákovských prací, které z aktivity vzešly (*Hrubý přepis výsledného zápisu při brainstormingu*)

Příloha č. 1

Dobyťí severního pólu

Nejcennějším přínosem Cimrmanovy cesty do Arktidy byl však objev sněžného muže. Cimrman se s ním osobně setkal a popisuje tohoto tvora jako samotářského, plachého savce, vyznačujícího se vzpřímenou chůzí po dvou, a to zadních končetinách. Jen při pozorování ryb v trhlínách mezi krami se opírá také o pravou končetinu přední, přičemž levá je zapřena v bok.

Ve srovnání se sněžným mužem spatřeným před léty v Himalájích uvádí Cimrman některé odlišnosti. Arktický druh má na levém boku výraznou lysinu od častého opírání levé ruky při rybolovu. Také vlasová pokrývka vykazuje odchylky: zatímco u himalájského typu trčí vlasy od slechů směrem vzhůru (tzv. punk), polární odrůdě splývají dolů přes uši a uprostřed lebky jsou rozděleny pěšinkou. Vysvětlením jsou různé povětrnostní podmínky. Punk je způsoben tím, že himalájský muž trpí větry vanoucími z údolí nahoru, arktický typ vzdoruje větrům horizontálním. Výrazný je také rozdíl ve velikosti. Himalájské badatele přisuzují svému sněžnému muži výšku desetiletého chlapce. Cimrman tvrdí, že sněžný člověk má výšku chlapce jedenáctiletého.

Popis pohlavního života tohoto tvora soudobé biologie doslova šokoval. Všeobecně se hovořilo o sexuální bombě století. Zdrženlivější Sigmund Freud razil mírnější termín „Sexuelhandgranat“. Cimrman totiž objevil, že arktický sněžný člověk je samosnubný. K rozmnožování nepotřebuje partnera. Proto je v jeho případě důležité přeložit správně původní anglický termín „snowman“ jako „sněžný člověk“, a nikoli – jak se u nás vžilo – „sněžný muž“. Jde totiž o muže a ženu zároveň. To se projevuje i v technice rozmnožování. Cimrman měl to štěstí, že ho mohl skrytě sledovat právě v době říje, a shrnul svá pozorování do výstižného termínu „polární samohana“.

Ještě překvapivější je, že se sněžný člověk jako biologický pár nejen rozmnožuje, ale i chová. Cimrman zřetelně slyšel, jak tento tvor sám se sebou mluví. A nejde přitom o samomluvu, ale o vyslovený dialog, někdy přecházející až v hádku. Vysokou, až pištivou fistulí tento tvor vyčítá a obviňuje, hlubšími hlasovými tóny pak zaujímá pozici obrannou a omluvnou.

Cimrman o tom napsal:

„Jeho řeči jsem sice nerozuměl, ale z intonace jako bych přímo slyšel:

Kolik bylo hodin, když jsi přišel domů?

Já nevím, bylo ještě světlo.

Světlo je pořád. Máme polární den.

Slavil jsem tvoje narozeniny.

Nelži! Kdovíkde lítáš, a mě z toho pak bolejí nohy.“

A právě toto splnutí 1. osoby (já) a druhé osoby (ty) vedlo Cimrmana k pojmenování sněžného člověka výstižným názvem „játy“, což Angličané později zkomolili na „Yeti“.

Samotářství a plachost sněžného člověka poněkud kontrastují s tím, jak se chová k lidem. Při spatření polární výpravy se sice drží v uctivé vzdálenosti, ale radostně tleská. Cimrman dospěl k závěru, že sněžný člověk nevidí v polárnících nepřátele, ale užitečné tvory, kteří mu přinesou žrádlo a zmrznou.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příloha č. 2

záznam braistormingu

CIMRMANI

Afrika referáty Kulovi' blesk L. Smoljak
 češi ma sev. pólw Světa' narozen v prosinci AKT
 Blaník obzena' hlad na pólw pólw Yeti
 Tola
 Divadlo 1985 Kuby se vrau' Satira
 jirho Woltera "Prace" Marce'w podejte mi pero Hospoda Kolja
 Vra'eda v salonim Jachym na my'tince Rozpusteny!
 kupe' Lexici' do ho strze a vypusteny!
 (Hospoda na my'tince)

Nezaprsi' a nezaprsi' Prednasly
 Vichni' prami Na samote
 spadla' u lesa Pesta
 spana Nemý Dobes
 V+W Dlouhy, Stroj'
 Jara Cimrman a kra'tlovaci'
 Milon Cepelka
 Česke' uber Vondrasia
 Herei ti pri
 prednasla'ca
 pridituj'
 tituly